

Vefeyat Obituary

Prof.Dr. Ömer Faruk Harman (1950-2021)

04 Mart 2021 tarihinde ahirete uğurladığımız Ömer Faruk Harman, Türkiye'nin yetiştirdiği en önemli dinler tarihçilerinin başında geliyordu. Yahudilik ve Hıristiyanlık hakkındaki bilgisine yönelik şöhreti Türkiye geneline yayılmış, çok yönlü bir ilim adamıydı. İlmî çalışmaları dinler tarihi alanında yoğunlaşmakla birlikte İslam ilimlerinin farklı alanlarında da çok sayıda çalışma kaleme almıştı. Merhum hocamızın, her üç dinin ortak mevzularına hakimiyetini *TDV İslâm Ansiklopedisi* için telif ettiği maddelerde görmek mümkündür. İslam Araştırmaları Merkezi'nin (İSAM) çıkardığı ve Türk ilim dünyasına büyük hizmet sunan bu ansiklopediye, Dinler Tarihi İlim Heyeti başkanlığını yürüterek ve 100'e yakın madde yazarak katkıda bulunmuştu. Bu hizmetleri sebebiyle Diyanet İşleri Başkanlığı'nın "Yüzyılın İslam Kültür Hizmeti Onur ve Hizmet Ödülleri" kapsamında ödüle layık görülmüşü (2014).

Bilecik'in Söğüt ilçesine bağlı Harmanköy'de dünyaya gelen Ömer Faruk Harman, ilkokul tahsilinin ardından Fatih'te bulunan İstanbul İmam-Hatip Okulu'nda eğitim gördü. Burada, kendilerinden övgüyle bahsettiği Hüseyin Karagöz, Sabahattin Yetişen, Ahmet Muhtar Büyükçınar, Hayrettin Karaman, Tayyar Altıkulaç ve Bekir Topaloğlu gibi önemli hocalardan ders aldı. 1968 yılında İmam-Hatip Okulu'nu bitirdikten sonra dışarıdan fark derslerini vererek 1969'da Pertevniyal Lisesi'nden mezun oldu. İmam-Hatip

Okulu diplomasıyla girdiği İstanbul İslam Yüksek Enstitüsü'nden 1972'de, lise diplomasıyla girdiği İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Sosyoloji Bölümü'nden 1973'te mezun oldu. Dinî ilimlerin yanında sosyal bilimleri de tahsil etmiş olması, akademik hayatında disiplinler arası bir bakışla eser vermesini sağlamıştır.

Ömer Faruk Harman, sosyoloji alanında doktora yaptığı sırada Yüksek İslam Enstitüsü Kütüphanesi'nde ilk memurluk görevine başladı (1974). Onun zengin literatür bilgisinin gerisinde, keskin hafızasının yanı sıra muhtemelen bu tecrübe yer almaktadır. Kendisinden hemen her alanda kitap ve yazar ismi duymak mümkündür. Birçok dil bilen hocamız, özellikle Fransızca'ya vukufu ile ün salmıştı. Diğer Batı dillerini bilmiyor izlenimi vermesine rağmen öğrencilerine nükte yaparken İngilizce'sinin ve Almanca'sının Fransızca'sı kadar iyi olmadığını ima etmiştir. Ayrıca Hz. Muhammed hakkında yazılmış bazı Arapça eserleri tercüme etmiş olması dil konusunda özel bir ilgi ve kabiliyete sahip olduğunun göstergesidir.

1977 yılında *Dinler Tarihi Açısından Şehristânî ve el-Milel ve'n-Nihal* başlıklı takdim tezini bitirerek İstanbul Yüksek İslam Enstitüsü'nde asistan olan hocamız, İslam enstitülerinin İlahiyat fakültelerine dönüştürülmesinin ardından 1983 yılında doktor unvanı aldı. Teziyle, Ortaçağ İslam dünyasının en meşhur dinler tarihçisi Şehristânî'yi ve onun dinler ve mezhepler tarihi alanında objektif olarak yazılmış eserini günümüze taşımış; bu şekilde milel ve nihal geleneğinin modern dönemdeki temsilcisi olmuştur. Yıllar sonra İSAM'da Amerikalı bir akademisyenle sohbet halindeyken, aynı zamanda Batı'da Şehristânî üzerine ilk tez çalışmasını yapmış olan bu akademisyenin adını duyar duymaz, kitaplığından ilgili şahsa ait çalışmanın bir nüshasını çıkarıp göstermişti.

Ömer Faruk Harman, Cumhuriyet dönemi dinler tarihi çalışmalarında bir milat kabul edilen Hikmet Tanyu'nun ilim halkasındaki ilk nesil dinler tarihçilerindendir. Tanyu'nun danışmanlığında ve belli bir vizyon doğrultusunda seçilmiş olan bu ilk dinler tarihi tezleri diğer dinlerin müslümanlar ve Türkler'le kesişme noktalarına odaklanmış, Türkiye'nin farklı üniversitelerinde görev alan ikinci nesil dinler tarihçileri de çalışmalarını bu konular üzerinden genişletip derinleştirerek devam ettirmişlerdir.

Ömer Faruk Harman'ın, *Metin, Muhteva ve Kaynak Açısından Yahudi Kutsal Kitapları* (1988) başlıklı doçentlik tezi ve *Metin, Muhteva ve Kaynak Açısından Barnaba İncili* (1994) başlıklı profesörlük çalışması, onu Türkiye'nin ilk Kitâb-ı Mukaddes uzmanlarından biri yapmaktadır. Şaban Kuzgun'un İnciller hakkındaki çalışmasının bir benzerini kendisi Tanah üzerine

gerçekleştirmiştir. Bu minvalde, yıllarca ders verdiği Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi'nde kulaktan kulağa dolaşan bir efsane, Ömer Faruk Harman'ın hem Kur'an hem de Kitâb-ı Mukaddes hafızı olduğu şeklindedir. Konuşmalarında Tevrat'tan ve İnciller'den sıklıkla yaptığı alıntılarda bölüm ve pasaj numaralarını da ezberden vermesi bunun bir söylentiden ibaret olmadığını göstermektedir. Nitekim 2000'li yılların başına ait bir anekdot hocamızın bu özelliğini gözler önüne sermektedir. Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi'nde konferans veren Batılı bir akademisyen, konuşması sırasında konuyu bir şekilde miraç hadisesindeki namaz rekâtlarının azaltılması bahsine getirmiş ve doğrudan olmasa da eleştirel bir eda ile Hz. Peygamber'in Allah ile pazarlık yaptığı imasında bulunmuştu. Söz sırası hocamıza geldiğinde, mahirane bir şekilde konuyu Tevrat'ta Hz. İbrahim'in Sodom halkının helak olmaktan kurtulması için Tanrı'ya yakarışına getirmiş ve "Şayet sizin dediğiniz gibi miraç hadisesinde Hz. Muhammed'in yaptığı şey bir pazarlık olarak algılanacaksa bu durumda o sadece atası Hz. İbrahim'in Tanrı karşısında Sodom için yaptığının bir benzerini yapmıştır" diyerek iki peygamber arasında kurduğu bu ustaca bağlantı ile başta misafir konuşmacı olmak üzere bütün dinleyicilerde hayranlık uyandırmıştı.

Hem ilim hem de hilim sahibi olan Ömer Faruk Harman, Hikmet Tanıyınun ilim halkasında yer alan bütün hocalara karşı da son derece vefalı idi. Erken vakitte kaybettiğimiz Günay Tümer, Şaban Kuzgun ve Osman Cilacı hocalarımızı her zaman hayırla yadederek, eserlerine atıfta bulunur ve onları çok erken kaybettiğimizi esefle dile getirirdi. Aynı zamanda rahle-i tedrisinden geçişin geçmesin herkese iltifatta bulunur ve onları gayretlendirirdi. Bugün Türkiye'nin birçok İlahiyat Fakültesi'nde onun yetiştirdiği talebeler dinler tarihi alanında çalışmalar yapmaktadır.

Kırk yılı aşkın süreyle ders verdiği Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi'nden 2017 yılında emekli olan Ömer Faruk Harman, 2005-2009 yılları arasında Diyanet İşleri Başkanlığı Paris Din Hizmetleri müşavirliği görevinde de bulunmuştu. Yurt dışı görevleri, hedef kitlesinin farklı oluşu sebebiyle, akademisyenler için zor bir hizmet alanıdır. Fakat kendisinin amfideki kürsü hakimiyeti kadar vaiz kürsüsündeki hitabet ustalığı da herkes tarafından bilinmektedir. Benzer bir durum İlahiyat dışındaki fakültelerde verdiği dersler için de geçerlidir. Ders esnasında yönelttiği sorularla talebelerinde merak uyandırır ve ilgili meselenin peşine düşmelerini sağlardı. Kendisinden ders almış olmak bir ayrıcalıktı.

Dinler tarihçilerinin İslam dini hakkındaki bilgilerinin az olduğu şeklindeki yanlış algıyı her seferinde Kur'an'dan âyetler okuyarak veya İslam'dan

mukayeseli örnekler getirerek çürütmüştür. Aynı zamanda televizyon programlarının en sakin ve nazik konuşmacısı idi. Sinirlendiğine hiç şahit olmadığımız hocamız İslam dinine veya peygamberlere karşı bir saygısızlık söz konusu olduğunda veya diğer dinlere karşı hoşgörüsüzlük sergilendiğinde tepkisini göstermekten geri durmamıştır. Polemikten yana değil diyalogdan yana olduğunu ve misyonerlik faaliyetlerinin karşısındaki en güçlü silahın kendi dinimizi ve diğer dinleri çok iyi tanımak olduğunu her vesileyle dile getirmiştir.

2017 yılından itibaren İbn Haldun Üniversitesi İslami İlimler Fakültesi'nde dinler tarihi öğretim üyesi olarak görev yapan, aynı zamanda İstanbul 29 Mayıs Üniversitesi Kur'an Araştırmaları Merkezi'ndeki (KURAMER) çalışmalarını devam ettiren hocamız, son zamanlarına kadar davet edildiği her ilmî faaliyete katılma gayreti içinde olmuştu. Yakalandığı kanser hastalığı süresince bile kendisinden hep metanet ve tevekkül örnekliği tezahür etmiş, güler yüzünü ve nüktedanlığını hiç kaybetmemişti. İlmî birikimi ve karakteri kadar ölüme bakışı ve Allah'a teslimiyeti de takdire şayandı.

Ömer Faruk Harman'ın vefatı talebeleri ve sevenleri için çok ani oldu. Zira hastaneye kaldırılmasından kısa süre önce bile onu çalışma masasının başında, kütüphane raflarının arasında veya tanıdıklarıyla sohbet halinde görebilirdiniz. Hocamız, talebelerinin zihninde daima ilmî bir konuyu derin bir vukufle tane tane anlatırken veya masasının başında çalışmalarına dalmış olarak canlanacaktır. Yeri kolay kolay da doldurulamayacaktır. Mekânı cennet olsun.

Salime Leyla Gürkan, Prof.Dr.
İstanbul 29 Mayıs Üniversitesi İlahiyat F.

ORCID 0000-0003-3396-4079

Tolga Savaş Altınel, Dr.Öğr. Üyesi
Yalova Üniversitesi İslami İlimler F.

ORCID 0000-0002-6383-6484

DOI 10.26570/isad.957295